

Orman amenajmanı ve yangınlar

Prof. Dr. Kenan Ok

İÜC, Orman Fakültesi

Orman amenajmanı, *management* kelimesinden gelir. Dilimize *Orman yönetimi* şeklinde çevrilse de esasen ormanları planlamakla ilgilidir.

Dünya ormancılarının ana amacı, doğayı korurken toplum gereksinimlerini optimum düzeyde karşılayabilecek ormanı kurmaktır! Uzun dönem amaçlarla, belirli dönemde yapılacakları ortaya koyan amenajman planları en güçlü araçlarıdır. Dünyada *tek bir ağaca, parsel* odaklanıp, *orman* unutulmaz! Plan ünitesinin; ağaç türlerine, ekosistem bileşenlerine, etkili ekonomik ve sosyal değişkenlerine uygun **sürdürülebilir ormanlar** kurmak istenir. Ormanlar, doğanın ve insanın etkilerine açık ekosistemlerdir, sürekli değişir. İdealdeki amaçlara varmak oldukça güçtür. Hazırlanan planlarla, uygulayıcının rotası daima amaçlar ve süreklilik çerçevesinde tutulur.

Ülkemizin ilk Amenajman Planı 1917'de Hendek Mustafa Şeref Bey Ormanı için hazırlanmıştır. Sonrasında, planlama mevzuatı geliştirilmiş, planlamacı mühendisler yetiştirilmiş, Orman Amenajman Heyetleri kurulmuştur. Nihayet 1973 yılında tüm ülke ormanlarının bir planı olabilmıştır.

Türkiye ve dünyada önceleri odun üretimine odaklanılmışken, zamanla rekreasyonel hizmetler, yabanıl yaşam, su, kullanım dışı varlık, miras ve seçenek değerlerini üretmek amaçlara eklenmiştir. Orman Genel Müdürlüğü (OGM), 2008'de Orman Amenajman Yönetmeliğini değiştirmiş ve *ekosistem tabanlı fonksiyonel planlama* anlayışına geçmiştir. Tek aşamalı yaklaşımıyla bu yönetmeliği yetersiz bilsak da, ormanın her noktasını odun üretimine tahsis etmeyip, sudan, yaban hayatına, çığdan, biyolojik çeşitlilik işlevine kadar uzanan farklı *orman fonksiyonlarını* planlamaya çalışan, ileri bir adımdır.

Ormanların ne *sadece keresteciler*, ne de *sadece biyolojik çeşitliliğe* yönelik planlanması *sürdürülebilir* değildir. Tek bir işlevi talep eden bir toplum olmadığı gibi, tüm orman işlevlerini optimum karşılayan bir orman yapısı da yoktur. Düşük kapalılıktaki bir orman odun üretimi için kötü, yaban hayatı için iyi olabilir. Plancı böylesi bir ormanı yaban yaşamına tahsis ederken, odun üretimindeki azalışı bir başka alanda telafi edebilir. Gerçek bir maki alanı, odun üretim alanına dönüştürüldüğünde, odun arzı artarken biyolojik zenginlik düşer. Bunlara *işlevler arası ödünleşim* denir. Plancının görevi ödünleşimleri süreklilik ilkesine uygun yönetmektir. Türkiye'de bazı ormanlar insan etkisiyle bozularak maki, çalılık olurken, bazı makilikler de, birkaç türden oluşan çalılığa dönüşmüştür. Ormanı planlayanların, işlev tahsis kararı verirken, hem nokta, hem bütün ölçeğinde değerlendirme yapması şarttır. OGM ormanların % 42,3'ünü ekonomik, % 48,5'ini ekolojik, % 9,2'sini sosyokültürel işlevlere ayırmıştır. Yangın sonrası *doğaya bir şans verelim, en az 1, 3, 4 yıl bekleyelim* diyenler, doğanın ekonomik, ekolojik, sosyo kültürel işlevlerden hangisine göre onarmasını beklemektedir?

Büyük yangınlar; ormanı, ilişkili toplumu, piyasayı değiştirdiğinden, planların yenilenmesini gerektirir. Marmaris'te yangın, arıcı – orman - ormancı ilişkilerini değiştirmiştir. Manavgat'ta yangın, su üretimi amacıyla yönetilen ormanlardaki, orman – sel - su kalitesi – ormancı - aşağı havza halkı arasındaki dengeyi bozmuştur. Yanık sahalardan kesilecek ağaçlar yerel ve ulusal piyasa dengelerini değiştirecektir. Bu nedenlerle, arıcılarla sosyal dengeleri kuran, sellere neden olmayan, piyasa istikrarsızlığı yaratmayacak bir restorasyona ihtiyaç vardır.

Küresel ısınmanın yangınları artırdığı söylenmekte fakat ısınmayı tersine çevirmek için yapılacaklar unutulmaktadır. Sadece Türkiye'de alınacak önlemlerle ısınma tersine çevrilemez. Ancak, dünyanın küresel ısınmaya son vermek istediği varsayıldığında, "daha az karbon yaymak, yaydığından fazlasını tutmak" gerekeceği açıktır. Üretilen odun arttıkça tutulan karbon artar. Kullanılan odun arttıkça yayılan karbon azalır. Odun üretimini, sadece ekonomik bakışla sınırlamak, ekolojik katkılarını dışlamak, günümüzde sığ kalır.

Günümüz ağaçlandırmalarının tohum transfer zonlarına uygun materyalle yapılması gerekir. 150 bin ha yanık sahaya transfer edilebilecek nitelikte tohum ve fidanı iki ayda bulmak olanaksızdır. Bu koşullarda, *ekim sonu gibi başlayacağız yılsonu tüm alanı dikip bitireceğiz* demek, orman mühendisliği birikimlerini hiçe saymaktır. 2021 yangınları *her yeri doğaya terk edelimcilerle, hemen şimdi dikeceğimciler* arasında sıkıştırdı bizi! Vatandaş, tekniğe uygun ağaçlandırmayı, orman amenajmanını bilmeyebilir. Uzman akademisyenlerin, ormanları yönetme sorumluluğundaki kurum amirlerinin ağaçlandırma tekniğini bilmemek ve planlama birikimlerini umursamamak hakları olamaz!